

13.00.00
13.00.01
13.00.02
13.00.03
13.00.04
13.00.05

13.00.06
13.00.07
13.00.08
13.00.09
07.00.00
19.00.00

01.00.00
02.00.00
03.00.00
09.00.00
10.00.00
11.00.00

№4/2025

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 416 sahifa,
15-aprel, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich
Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna
Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich
Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Woogyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko’ra, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo’yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan №C-5669245
reyestr raqami tartibi bo’yicha
ro’yxatdan o’tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA

XXI asr tibbiyot atamashunosligi va unga ta'rif.....	12
Achilov Muzaffar Norquliyevich	
“4K” modeliga asoslangan ta’limda interaktiv metodlar va texnologiyalardan foydalanish usullari	15
Boltayeva Hulkar Mardonqul qizi	
Oliy ta’lim muassasalari kafedrası faoliyati samaradorligini oshirishda pedagogik risklarni boshqarish mexanizmi.....	18
Djalalov Baxromjan Begmurzayevich	
Kichik maktab yoshidagi o’quvchilarda liderlik sifatlarini shakllantirishning pedagogik aspektlari.....	24
Djumayeva Dildora Isroilovna	
Urma zarbli cholg’ular turlari va ularda ijro etish usullari	27
Egamkulov Oybek Altmishevich	
Umuminsoniy va diniy qadriyatlarni yoshlarimiz ongiga singdirishda dialektikaning roli	31
Ergasheva Guzal Maxkambayevna	
Bo’lg’usi tarbiyachilarda ijtimoiy intellektni shakllantirish zamon talabi.....	34
Ermatova Gulnoz Pirimovna	
Boshlang’ich ta’lim tarbiya fanida o’yin texnologilardan foydalanish metodikasi	37
Farsaxonova Dilafruz Rizaxonovna	
Boshlang’ich sinf o’quvchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonining yo’nalishlari va usullari ...	41
Kulboyeva Dilnoza Abdug’ofurovna	
Kurash sport turiga qiziquvchi ayollarning motivatsiya va o’z-o’zini anglash darajasi	44
Mamaraimova Ra’no Usmanovna	
The Teaching of Oral Production in the FFL Classroom: Linguistic and Psychological Difficulties	48
Narzulloeva Dilfuza Bahriddin qizi	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini teatrlashtirilgan faoliyat asosida rivojlantirish	54
Nurmatova Iroda Toxtasinovna	
Maktabgacha ta’lim yo’nalishi talabalarida kasbiy kompetentlikni shakllantirishda pedagogik amaliyotning o’rni	56
Shamiyeva Manzura Fayzullayevna	
Globallashuv jarayonida o’quvchilarning aksiologik kompetensiyalarini shakllantirish.....	59
Siddikov Baxtiyor Saidkulovich	
4-sinf o’quvchilariga maqollar ma’nosini tushuntirish usullari	63
Suvonova Shohida Murodullo qizi	
Kasbiy rivojlanish soatlarining pedagogik va psixologik asoslari.....	69
Temirova Rushana Ravshan qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-hissiy ko’nikmalarni shakllantirish mazmuni	73
Teshabayeva Zamira Sobirovna, Abdulatipova Mehribon Qahramon qizi	
Boshlang’ich sinf tabiiy fan darslarida STEAM yondashuvi va xalqaro baholash dasturlari.....	76
Usmonova Zulfiya Ilxomovna	
Bo’lajak o’qituvchilarda konfliktologik kompetentlikning shaxs sifatlariga aloqadorligi	79
Muxammadiyeva Xadicha Karomatovna	
Русская документальная проза как отражение прошлого и настоящего общества	82
Дустова Ирода Шукрулло кизи	
Размышления о возникновении человеческих эмоций	86
Умарова Навбахор Шокировна, Зарипова Нигинабону Фахритдиновна	
Проблемы регулирования терминов в языкознании.....	89
Курбанова Гузаль Абдурахимовна	

Педагогические основы формирования интереса дошкольников к изучению иностранного языка в игровой среде.....	93
Курбанова Назира Низомиддиновна	
Mexanika fanining rivojlanish tarixi.....	97
Esanov Nuriddin Qurbonovich	
Эффективность использования личностно-ориентированной технологии обучения в учебном процессе.....	100
Намозова Манзура Муродовна	
O'spirinlik davridagi depressiv holatlarni psixodiagnostika va psixokorreksiya qilish usullari	104
Bannayev Maxamadin Sotvoldiyevich	
Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirish metodikasi.....	109
Radjabova Gulnoza Bahromovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining madaniy xilma-xillikni inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish usullari	113
Saffarova Mohidil Axmadovna	
Adabiy til va shevalar o'rtasidagi leksik tafovutlar: kelib chiqish sabablari va rivojlanish xususiyatlari	116
Qurbonova Asal O'tkirovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini CALP yondashuvi asosida o'qish savodxonligini oshirish	119
Ahmadjonova Mushtariy Bahodirjon qizi	
Kreativ qobiliyatlarni rivojlantirishda bo'lajak mutaxassisning kasbiy kompetentligi	121
Artikova Nodira Shavkat qizi	
Yusuf Xos Hojibning axloqiy qarashlarini shakllanishining tarixiy-ijtimoiy omillari	125
Berdaliyeva S. D.	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy madaniyatini shakllantirish prinsiplari.....	128
Ibragimova Shaxnoza Tulqinovna	
Boshlang'ich sinflarga matematika o'qitish jarayonida ko'rgazmali qurollardan foydalanib dars samaradorligini oshirish	132
Mardonov Eshim Muratovich, Xushvaqtoy Ali Ashurovich, Narzullayeva Muxlisa Rustam qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-ijodiy faoliyatini takomillashtirish	135
Misirova Nodira Tovbayevna, Ergasheva Madina Qahramon qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 6-7-yoshli bolalarni maktabga tayyorgarlik monitoringini tashkil etish....	139
Ortiqova Gulhayo Erkinboy qizi	
-ayotgan bo'lsa shaklining lisoniy xususiyati va uning o'zgarishi.....	142
Safarov Firuz Sulaymonovich	
Sharq mutafakkirlarining pedagogik ta'limotlari va qarashlarida tarbiyaning ma'naviy, axloqiy negizlari	145
Xalilov Farhod Furqat o'g'li, Ibodullayeva Dildora Shukrulla qizi	
Anvar Obidjon ijodining tadrijiy takomiliga doir mulohazalar	148
Mamatalimov Zafar Mamaraimovich	
Patologik fiziologiya fanini o'qitishda it texnologiyalarining o'rni.....	152
Abdirashidova Gulnoza Ablakulovna, Mavlyanova Umida Nematovna, Sobirova Ra'no Tulqin qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning kognitiv kompetentligini rivojlantirishda motivatsion yondashuvning o'ziga xos jihatlari.....	156
Abdumanopov Muhammadsodiq Muhammadyusuf o'g'li	
The Role of Mass Media as a Tool in Teaching English Vocabulary to Young Learners	159
Dadaxonova Dilnavoz Zafarjon kizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'lim va tarbiya jarayonlarida bolalarning refleksiv faoliyatini rivojlantirish.....	164
Dilorom Xomidova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari tarbiyasida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etish metodikasi	169
Fayziyeva Madinabonu Sohijon qizi	
O'zbek yosh oilalarida nikohning dastlabki yillarida oilaviy nizolarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	173
Hakimova Nargiza Djavlievna	

Tarbiyalanuvchilarni nutq madaniyatiga o'rgatishda tarbiyachi nutqi va unga qo'yiladigan talablar	176
<i>Kazieva Turg'unoy Tursunboevna, Abdullayeva Kamola Erkin qizi</i>	
Ikki tilli o'quv lug'atlari tuzishning lingvodidaktik asoslari (ingliz va o'zbek tillari negizida yaratilgan ikki tilli lug'atlar misolida)	179
<i>Oqboyeva Zulfiya Bobonazarovna</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi	183
<i>Saidova Mohinur Jonpo'latovna, Bo'ronova Nigora Umar qizi</i>	
Modern Opportunities for the Integration of Technologies Into the Media and their Role in Improving the Efficiency of the Media.....	187
<i>Salim Doniyorov</i>	
Chizma geometriya va muhandislik grafikasi darslarida talabalarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmasini rivojlantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish	192
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
Теории и модели выбора брачного партнера	197
<i>Абдумуталова Мадина Абдумалик кизи</i>	
Maktabgacha ta'lim muassalarida outsorsingdan foydalanish masalalari	203
<i>Kasimova Gulyar Axmatovna</i>	
Arxitektura fanlarini o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari	209
<i>Astanov Tolib Muxtarovich</i>	
Talabalarda tadqiqotchilik qobiliyatlari	212
<i>Saidakbarova Nigora</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	216
<i>Tuxliyev Muslim Sherzod o'g'li</i>	
Искусственный интеллект в смешанном обучении	220
<i>Хикматов Нодир Назимджанович</i>	
The Literary Translation in English and its Linguistic Issues	224
<i>Ravshanova Ziyoda Qahramon qizi, Egamberdiyev Javlonbek Saynabi o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilim darajasini oshirishda ilg'or xalqaro pedagogik tajribalarni integratsiyalash: zamonaviy yondashuvlar, metodologiyalar va samaradorlik tahlili	229
<i>G'afurov Mirzo Ulug'bek Majidovich</i>	
Leksikologiya va uning nazariy asoslari	232
<i>G'anibayeva Bayyan Sharipbay qizi</i>	
Olimpiya ta'limini shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida tashkil etish.....	236
<i>Qodirov Jurabek Mamatsimonovich</i>	
Turizmga ta'limni samarali tashkil etishning pedagogik shartlari.....	239
<i>Normurodova Zebo Eshmaxmatovna</i>	
Autizmning kelib chiqish sabablari va Rett sindromi.....	243
<i>Xakimova Zulhumor Xakimovna</i>	
Talabalarda akmeologik pozitsiyani rivojlantirishning dolzarb masalalari	246
<i>Xaitov Abdukosim Abdulakim o'g'li</i>	
Tibbiy ta'lim talabalarini ommaviy sport sog'lomlashtirish jarayoniga tayyorlashda tabaqalashtirilgan jismoniy ta'lim texnologiyasi va shart-sharoitlari.....	250
<i>Arabboyev Hurshid</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....	255
<i>Eshonqulova Kamola Ibrohimovna</i>	
Virusli infeksiyalar zamonaviy diagnostikasi va davolash usullarining biologik asoslari.....	259
<i>Kaxorova Karomatxon Sovronbayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar tafakkuri, mantiqiy fikrlarini rivojlantirishda pedagogik o'yinlarning ahamiyati	262
<i>Mutalova Dilnoza Abdurashidovna</i>	

Buyuk ajdodlarimiz merosini o'rganish orqali bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik kasbga ijodiy munosabatini tarbiyalash	265
<i>Nishonova Shohista Boymatovna</i>	
Pedagogik jamoani rivojlantirish va motivatsiyalashning zamonaviy strategiyalari	268
<i>Pardayeva Yulduz Muradullayevna</i>	
15-16 yoshli voleybolchi qizlarning jismoniy rivojlanishining yoshga bog'liq xususiyatlari	272
<i>Po'latova Shahnoza Ikrom qizi</i>	
Umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	276
<i>Raxmonov Baxtiyor Azzamovich</i>	
Ingliz tili darslarida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'quvchilarning til ko'nikmalariga ta'siri	279
<i>Shoisayeva Dilxumora Shojalil qizi</i>	
Abu Ali ibn Sinoning matematika fanida qoldirgan merosi	283
<i>Toshboyeva Nargiza Yo'ldashevna, Tursunova Nigora Ulug'bek qizi</i>	
Aksiologik madaniyatni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati	286
<i>Yo'ldoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li</i>	
Научные основы формирования навыков сотрудничества у детей дошкольного возраста посредством квест-игр	290
<i>Джамилова Наргиза Нуритдиновна, Мухаммадиева Фарангиз</i>	
Теоретические основы формирования международной компетенции обучающихся	294
<i>Миркомилова Шахзода Асрор кизи</i>	
Boshlang'ich sinflar matematika darslarida kombinatorikaga oid masalalar	300
<i>Roziqova Farizoda Ruyiddin qizi, Berdiyev Bahodir Ravshanovich</i>	
pedagogik kompetentlikning ilmiy-nazariy asoslari	305
<i>Eshbekova Dilnoza Ibraimovna</i>	
Murakkab sintaktik qurilmalar va ularning matndagi paradigmatic o'rni	308
<i>Turdiyeva Nilufar Anvarovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish	311
<i>Panjiyeva Shahlo Zulfikar qizi</i>	
Kichik maktab yoshidagi zaif eshituvchi o'quvchilarning dialogik nutqining xususiyatlari	314
<i>Qodirova Mahzuna Shamshidin qizi</i>	
Chizma geometriya va muhandislik grafikasi fanidan talabalar mustaqil o'rganish jarayoni	320
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
A System of Exercises Aimed at Developing Linguocognitive Competence in Future Psychologists	324
<i>Allamuratov Gafur Ashurovich</i>	
Boshlang'ich 4-sinf o'quvchilarini sinfdan tashqari mashg'ulotlarda jismoniy qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirish omillari – natijalar misolida	327
<i>Asqarov Ahliddin Alisher o'g'li</i>	
Nutqi to'liq rivojlanmagan bolalarning monologik nutqini o'rganishning ilmiy asoslari	332
<i>Egamberdiyeva Shahnoza Akbar qizi</i>	
Tog'ay Murod asarlarida umuminsoniy va milliy qadriyatlar talqini	335
<i>G'aybullayev Boburmirzo</i>	
Maktabgacha yoshdagi nutq nuqsoniga ega bolalar bilan korreksion ish tamoyillari	338
<i>Ikramova Dilafuz Furqat qizi</i>	
Rahbarlik personaliga kadrlar tayyorlab berishning psixologik omillari	341
<i>Karimjanova Yoqutxon Urinbaevna</i>	
Integration of Modern Technologies in Teaching English	344
<i>Dautova Makhbuba Normamatovna</i>	
Effective Teaching Methods for Enhancing Topic Vocabulary Acquisition in School Learners	347
<i>Absamadova Munira Isroilovna</i>	

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar tafakkuri, mantiqiy fikrlarini rivojlantirishda pedagogik o'yinlarning ahamiyati	352
Mutalova Dilnoza Abdurashidovna	
Bo'lajak harbiy ta'lim o'qituvchilarini o'qitishda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning nazariy asoslari	355
Xolmonov Mansur Narzulloyevich	
Imperativ algoritmik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv xususiyatlari	358
Xushvaqto'v Umar Norqobilovich	
Perefrazalarni o'rganish jarayonidagi ilmiy yondashuvlar va ularning xususiyatlari	363
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Интеграция русского языка в экономическое образование: значение и перспективы	366
Адилова Солиа Адиловна, Нуридинов Бехруз Акбар угли	
Ta'lim jarayonida interfaol ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	369
Abdullayeva Zilola Baxtiyor qizi	
Hikoya matni ustida ishlashda PIRLS topshiriqlaridan foydalanish	372
Bayzakova Malika Abdukayumovna	
Fanlararo aloqadorlik asosida maktab fizika kursini o'qitish jarayoni	376
Boyuturayeva Gulbahor Kamoliddin qizi	
Janubiy Koreya ta'lim tizimidagi yutuqlarini o'rganish va ularning yutuqli tajribalarini O'zbekistonda tatbiq qilish	380
Nosirova Shaxrizoda Akram qizi	
Sharq allomalarining qarashlarida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-estetik rivojlantirish masalalari	384
Otaboboyeva Umida Ilhomovna	
Developing English Writing Skills Through Technology and Self-Regulation in Differentiated Instruction in Uzbekistan	388
Selimova Gulsana	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini estetik tarbiyalashning mavjud holati	393
Temirova Matluba Karim qizi	
Ona tili fanini o'qitishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim jarayonlarini loyihalashtirish	397
Taylakova Dilnoza Norbekovna	
badiiy diskurs va badiiy matn dixotomiyasi	400
Ubaydullayeva Dilafroz Fazliddinovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olishida fonetik mashqlarning o'rni	403
Zokirov Javohir G'aybullo o'g'li	
Методологические подходы к развитию творческого интеллекта у студентов педагогических специальностей	407
Анварова Хуснора Давронбек кизи	
Международный опыт подготовки педагогических кадров	410
Исманова Гульнора Гафуровна	

SHARQ ALLOMALARINING QARASHLARIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI MA'NAVIY- ESTETIK RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Otaboboyeva Umida Ilhomovna

Jizzax davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-estetik rivojlantirishda Sharq allomalari qarashlarida aks ettirilgan g'oyalar va masalalar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Milliy-badiiy qadriyatlar, ma'naviy-estetik savodxonlik, o'zbek xalqining badiiy merosi, o'zbek she'rlari, afsonalari, dostonlari, ertaklari, matallari, maqollari, milliy ma'naviy-estetik ong, Zahiriddin Muhammad Bobur g'oyalari, Boborahim Mashrab, Jahonotin Uvaysiy qarashlari.

Abstract: This article discusses the views, ideas, and issues reflected in the works of Eastern scholars on the spiritual and aesthetic development of future teachers.

Key words: National and artistic values, spiritual and aesthetic literacy, artistic heritage of the Uzbek people, Uzbek poems, legends, epics, fairy tales, proverbs, sayings, national spiritual and aesthetic consciousness, ideas of Zahiriddin Muhammad Babur, Boborahim Mashrab, views of Jahonotin Uvaysiy.

Аннотация: В статье рассматриваются взгляды, идеи и проблемы, отраженные в трудах восточных ученых по вопросам духовного и эстетического развития будущих учителей.

Ключевые слова: Национально-художественные ценности, духовно-эстетическая грамотность, художественное наследие узбекского народа, узбекские поэмы, легенды, эпосы, сказки, пословицы, поговорки, национальное духовно-эстетическое сознание, идеи Захириддина Мухаммада Бабура, Боборахим Машраб, взгляды Джаханотин Увайси.

KIRISH

Bo'lajak o'qituvchilar o'zlarining ma'naviy-estetik tarbiyasida, kasbiy faoliyatida talabalarni milliy-badiiy qadriyatlarga asoslangan ma'naviy-estetik rivojlantirishda ijodiy yondashuvga amal qiladilar. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-shaxsiy ma'naviy-estetik rivojlanish jarayonlari yuz beradi. Ta'kidlash joizki, bo'lajak o'qituvchilarning ma'naviy-estetik rivojlanishi dasturlarida muhim komponent sifatida talabalarining mustaqil ishlari ko'rsatilgan, ya'ni ma'naviy-estetik savodxonligi, o'zini o'zi o'qitish, o'zini o'zi tarbiyalash, zaruriy adabiyotlar va yakuniy nazorat savollari bilan ta'minlanganligi va boshqalar mavjud. Shunday qilib, pedagogik fanlar dasturlarining modifikatsiyasi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-shaxsiy, ma'naviy-estetik rivojlanishiga tizimli-kompleks, aniq va mazmunli yondashuvlarni ta'minlaydi.

Bo'lajak o'qituvchilarning ma'naviy-estetik rivojlanishida foydalaniladigan o'zbek xalqining badiiy merosidan olingan ma'naviy-estetik qadriyatlar: o'zbek xalq og'zaki ijodi, adabiy meros, Sharqdagi Renessans davri ruhiy she'riyati, o'rta asrlar Sharq miniatyurasida, Sharq miniatyura tasviriy san'ati, arxitektura yodgorliklari me'moriy va badiiy meros sifatida alohida o'rin tutadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbek xalq og'zaki ijodi ma'naviy-estetik qadriyat sifatida muhim ahamiyatga ega. O'zbek she'rlari, afsonalari, dostonlari, ertaklari, matallari, maqollari juda ko'p. Jumladan, "Go'ro'g'li", "Alpomish", "Farhod va Shirin", "Qunduz va Yulduz", "Ravshanxon" kabi dostonlar go'zallik, mehr-oqibat, adolat, qahramonlik, vatanparvarlik kabi yuksak axloqiy tushunchalarni o'zida mujassam etgan. Bu asarlar o'zbek xalqining aforizmlari, yorqin metaforalari, ijobiy obrazlari, tabiat manzaralari bilan boyitilgan, jangovar harakatlar tasvirlangan yuqori estetik dara-

jadagi xalq ijodiyoti namunalari hisoblanadi. O'zbek folklorining epik asarlari katta ma'naviy-estetik potensialga ega: xalqning ruhi, intilishlari, orzulari, baxtga erishish irodasi, milliy g'urur va ong; insoniy munosabatlardagi go'zallikni idrok etish va anglash, voqealarni chuqur his etish. O'zbek dostonlari va afsonalari – ma'naviy-estetik tarbiyaning boy manbaidir.

O'zbek ertaklari nafaqat yosh avlod, balki har qanday yoshdagi insonlar uchun ma'naviy-estetik tarbiya vositasidir. Ertaklarda tabiat tasviri, ijobiy qahramonlarning mazmunli harakatlari, yaxshilikning yomonlik ustidan g'alaba qilishi yuqori estetik darajada ifodalangan. Oddiy insonlarning fikrlari, qora kuchlarga qarshi kurashdagi yutuqlari orqali xalqning urf-odatlar va hayoti yorqin aks ettirilgan. Bolalar sevib tinglaydigan o'zbek ertaklari – hissiy-estetik, kognitiv, didaktik va ma'naviy-estetik ta'sir kuchiga ega bo'lgan asarlardir.

O'zbekcha masal va maqollar esa insonni o'rab turgan go'zallik haqida eng qadimiy donolikni ifodalaydi. Ular bizni o'ylashga, yaxshilanishga undaydi. Bu ma'naviy-estetik potensialga boy milliy falsafadir. O'zbek xalq og'zaki ijodida maxsus ma'naviy-estetik mazmunga ega bo'lgan masal va maqollar juda ko'p. Ular jahon folklor fondiga kirgan, milliy boylik sifatida e'tirof etilgan va ma'lum ma'naviy-estetik nuqtai nazarga ega. Fikrlarining aniqqligi, tarbiyaviy mohiyati, milliy va universal xususiyatlari bilan ajralib turadi. Mazkur maqollar mukammal badiiy shaklda ifodalangan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ma'naviy-estetik mazmundagi o'zbek maqol va so'zlarining mazmuni keng bo'lib, ular turli ma'nolarda ishlatilishi mumkin. Ular ayniqsa o'quv maskanlarida, talabalar jamoasida samaralidir. Ularning ma'naviy-estetik va tarbiyaviy funksiyalari juda yuqori.

Birinchidan – fikr yoki xulosa bilan to'ldirilgan mukammal badiiy shakl;

Ikkinchidan – falsafiy va umumlashtirilgan;

Uchinchidan – hayot timsolini tasvirlashning haqqoniyligi va obyektivligi, hattoki uning dialektikasi, harakati, voqea yoki hodisalarning sabab-oqibat munosabatlari yoritilishi hamdir. Masalan, tabiatda: "Shamol esmasa – novdalar uchi qimirlamaydi".

Ma'naviy-estetik mazmunga ega bo'lgan o'zbek xalqining ibora va maqollarida xalqning ma'naviy-estetik va badiiy ongi, uning ma'naviyat va insonparvarlik an'analari, ushbu janrga xos bo'lgan so'z va uslubning o'ziga xos xususiyati aks ettirilgan. Ularda ushbu tafakkurning go'zal, munosib obyekti, chuqur ma'naviy-estetik ma'no va mazmunni o'ylaydigan odamlarning hissiy va psixologik holati, shuningdek uni majoziy ma'noda ishlatish imkoniyati mavjud.

Ushbu so'zlar va maqollar estetik idrokka, atrofdagi go'zalliklarni yetarlicha tushunishga va anglashga qaratilgan bo'lib, ular har doim axloqiy tarbiyalash ma'nosida ishlatiladi. Miniaturalar asarlari ham milliy rang-barang va shu bilan birga universal, yuqori didaktik o'rgatuvchidir. Ular bizning hayotimizda, ayniqsa pedagogik faoliyatda, juda muhim o'rinni egallaydi va hech qachon eskirmaydigan, ma'naviy-estetik tarbiyaning ishonchli manbai sanaladi. Ma'naviy-estetik mazmundagi o'zbek maqol va iboralari milliy ma'naviy-estetik ong va dunyoqarashning o'ziga xosligi, o'ziga xos mohiyati bilan, shubhasiz, xalq ma'nosi va boqiylik mazmuniga kirib borishi bilan qabul qilinadi.

Pedagogik fanlar darslarida talabalarning ma'naviy-estetik rivojlanishida o'zbek folkloridan foydalanish – o'quvchilarda ajdodlarimizning xalq ijodiga qiziqishni kuchaytiradi. Ularni o'zbek xalq og'zaki ijodining ma'naviy-estetik salohiyati, yuksak badiiy estetikasi va g'oyaviy-badiiy qiymati, yorqin milliy mohiyatga ega bo'lgan ma'naviy-estetik potentsiali bilan tanishtirish – folklor asarlarini idrok etish, tushunish, baholash, ularga munosabatni belgilash, milliy folklor va o'zbek xalq og'zaki ijodi haqida xabardorlik, milliy g'urur, milliy o'ziga xoslikni shakllantirish, kasbiy-shaxsiy kamolotda o'zbek xalq og'zaki ijodidan foydalanish zarurati haqidagi ishonch tuyg'usini uyg'otadi hamda kelgusi pedagogik faoliyatda folklordan keng foydalanish imkoniyatini yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Talabalarni ma'naviy-estetik rivojlantirishda adabiy meros, Sharqda Renessans davri she'riyati, Sharq Uyg'onish davri she'riyati va uning ma'naviy-estetik salohiyati, Bobur, Mashrab, Uvaysiyalar ijodidan keng foydalanish ham o'z o'rniga ega. Zahiriddin Muhammad Bobur XVI asr o'zbek adabiyotining yirik namoyandalariidan biridir. Uning asarlari yuqori estetikasi, chuqur mazmun va badiiy barkamolliqi bilan ajralib turadi. Xususan, "Boburnoma" o'zbek mumtoz nasrining taniqli namunasi va o'zbek adabiy tilining buyuk yodgorligi sanaladi. Boburning she'rlar to'plamini "Mubayyan" ("Izoh") va "Risolai Volidiya" ("Ota-onalar risolasi") kabilar tashkil qiladi. Lirik shoir insoniy tuyg'ular harakatining barcha nozik tomonlarini ifoda etgan. "Uning so'zlari go'zallik va insoniy sevgining madhiyasidir." Boburning she'riyati "mavzularning kengligi, tasviriy vositalarning boyligi va

she'riy shakllarning mukammalligi bilan ajralib turadi." Bobur she'riyatida muhabbat motivlari katta o'rin egalaydi – o'z ona vataniga, tabiatiga, yaqinlariga, suyuqli insonlariga. Ularda chuqur hissiy tuyg'ular, yurak nolasi bor:

Har kimki vafo qilsa, vafo topqisidir,
Har kimki jafo qilsa, jafo topqisidir,
Yaxshi kishi ko'rmangay yomonlik hargiz,
Har kimki yomon bo'lsa, jazo topqisidir."
"Sen gulsenu men haqir bulbuldurmen,
Sen shu'lasen, ul shu'lag'a men kuldirmen.
Nisbat yo'qdur, deb ijtinob aylamakim,
Shohmen elga, vale senga quldurmen."

Bobur insonning haqiqiy qadr-qimmatini, ma'naviyatini, ichki boyligini qadrlashga chaqiradi. Bobur o'zbek adabiyoti rivojiga ulkan hissa qo'shgan adabiy so'z ustasi.

Boborahim Mashrab – ajoyib so'z, dilbar qo'shiqlar ustasi. Uning ijodi XVII asr o'zbek adabiyoti taraqqiyoti va rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Uning she'rlari ifodali, juda samimiy, chuqur hayotiy mazmunga ega.

Mashrab – buyuk shoir. Uning so'zlari voqelikka, insonlarga, ularning orzu va istaklariga, sevgi va sadoqatga, umuman – insoniy tuyg'ularning eng buyuk tomonlariga bag'ishlangan. U sevgi so'zining mislsiz namunalari ustasi. Uning asarlari hissiyotning, tuyg'uning chuqurligi, hissiy intensivlik, nozik nafislik, yuqori badiiylik, ohangdorlik, zukkolik, shu bilan birga soddaligi va ravonligi bilan ajralib turadi. Uning barcha she'riy asarlari yuqori estetikasi va beqiyos badiiy yutuqlari bilan ajralib turadi.

"Man kimga aytay, do'stlarim, devona qildi ishq mani,
Sadpora qildi yuragim, devona qildi ishq mani.
Tun-kechalar dod aylasam, har dam sani yod aylasam,
Ishqingda faryod aylasam, devona qildi ishq mani."
"Ofati jonim ul sanam qoshi qarosini ko'rung,
Ikki yuziga chulg'anib zulfi siyohsini ko'rung.
Huru paridin tozadur, shamsu qamar hijildadur,
Kim ani ko'rsa bandadur, husni ziyosini ko'rung."

Jahonotin Uvaysiy – o'zbek adabiyoti klassik shoiri, lirik she'rlar va dostonlar muallifi, ajoyib she'riy iste'dod sohibasi. U tabiatning go'zalligini, insondagi go'zallikni, do'stlik, muhabbat, sadoqat va saodat – insonning yuksak ma'naviy fazilatlarini ulug'laydi. Uning faoliyati o'zining ijtimoiy mazmundorligi bilan ajralib turadi. Uvaysiy qahramoni tushlarning, muhabbatning ulug'vor dunyosida yashaydi, ammo u hayotdagi salbiy – yaramas hodisalarga duch keladi, bu yurakni qattiq yaralaydi, qalbda og'riqni keltirib chiqaradi, shuning uchun ba'zida ishonchsizlik va umidsizlik, shuningdek, azoblarini to'kish uchun oldida kimnidir topish istagi bor.

Uvaysiy she'riyatidagi asosiy narsa – insoniyat g'alabasiga ishonchdir va bu yuqori estetik va chuqur mazmunli darajada, kuchli hissiy to'liqida, o'quvchilarning favqulodda aql-zakovati bilan, falsafiy fikrlash chaqirig'ida namoyon bo'ladi:

"Bu na gumbazdur eshigi, tuynigidin yo'q nishon,
Necha gulgun pok qizlar manzil aylabdur, makon.
Tuynugin ochib alarning holidan olsam xabar,
Yuzlarida parda tortug'liq turalar, bag'ri qon."

Uvaysiyning hissiy zo'ravonligi, chuqur mazmuni va ajoyib badiiy jasorati bilan ajralib turadigan ijodiy merosi uzoq umrga ega, chunki u hayotda insondagi yuqori tuyg'ularga, bilim va tushunchalarga quvonch bag'ishlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o'rinda ta'kidlash joizki, ma'naviy ta'lim – umuminsoniy ma'naviyatga erishishga qaratilgan jaryondir. O'z tadqiqotimizda "ma'naviy-estetik rivojlantirish" tushunchasini yuqorida qayd etilgan nazariyalar asosida shakllantirdik. Bizning nazarimizda, shaxsni ma'naviy-estetik rivojlantirish – estetik tarbiyaning ajralmas qismidir. Bu – tabiatda, hayotda, san'atdagi yuksak estetik hodisalarning qayta aks ettirilishi natijasida yuzaga keladigan estetik hissiyotlar, qiziqishlar, bilimlar, ehtiyojlar, intellektual, estetik-ijodiy rivojlanish, shakllanish va

qanoatlanish jarayonlaridir. Bu jarayon, avvalo, insonning ma'naviy-estetik fazilatlarini – milliy-badiiy xazina, ya'ni "abadiy qadriyatlar"ni ifoda etuvchi milliy-badiiy meros asosida shakllantirishni nazarda tutadi.

Bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-estetik rivojlantirishda o'zbek xalqi va ajdodlarining o'tmishdagi badiiy madaniyati namunalaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan: miniatyuralar, an'anaviy me'morchilik, bezak san'ati, kitob bezatish, folklor, she'riyat – ota-bobolarimiz san'atining yuksak ma'naviy-estetik, estetik-ma'rifiy qadriyatlari kuchli salohiyati va yorqin milliy xususiyatlari bilan tanishtirish jarayonini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdulla Sher, B. Xusanov, E. Umarov. Estetika. Toshkent – 2008.
2. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. Toshkent – 2000.
3. A. Ibrohimov, X. Sultonov, N. Jo'rayev. Vatan tuyg'usi. Toshkent – 1996.
4. O'zbekiston milliy entsiklopediyasi. Toshkent – 2000.
5. Zakirova Umida Ilhomovna. International Journal of Research. Possibilities for the Use of Spiritually–Moral Education of Our Great Ancestors in Innovative Pedagogical Technologies, 159–161.
6. V. V. Bychkov. Estetika: Darslik, 2-nashr. Moskva: Gardariki, 2008 – 573 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.